

Vlastimil Havlík

Současná česká politika. Co s neefektivním režimem?

KUBÁT, Michal (2013): Brno: Barrister & Principal.

Nářky nad úrovní české politiky a politiků lze v posledních letech slyšet ze všech koutů, počínaje médii a „obyčejným“ člověkem konče. Kvalifikovaných, rozumných a širšímu čtenářstvu dostupných „receptů“, jak učinit českou politiku alespoň trochu lepší, je však pomálu. Docent politologie Univerzity Karlovy Michal Kubát ve své knize *Současná česká politika. Co s neefektivním režimem?*, kterou vydalo v roce 2013 brněnské nakladatelství Barrister & Principal, takový recept nabízí.

S podobně zaměřenými texty se sice lze výjimečně v českém prostředí setkat, od Kubátovy knihy se však v několika ohledech liší. Nelze na tomto místě nezmínit brilantní publikaci Petra Fialy *Politika, jaká nemá být* (vydáno Centrem pro studium demokracie a kultury v roce 2010) nebo studii Miroslava Nováka *Jakou demokracii pro nově demokracie? Konsensuální model, efektivita a kulturně homogenní země* (vydáno v Brně Mezinárodním politologickým ústavem v roce 2001). Oproti oběma zmíněným publikacím má však Kubátovo pojednání minimálně dvě výhody. Na rozdíl od Fialovy *Politiky, jaká nemá být* je *Současná česká politika* zaměřena výrazně úžeji (téměř výlučně na otázku podoby a možné úpravy politického režimu – podrobněji níže), ve srovnání s Novákovou publikací může Kubát čerpat z dalších bezmála dvanácti let zkušeností s fungováním (či možná nefungováním) české politiky.

Právě užší a především zcela zřetelně definované zaměření knihy považují za jednu z jejích největších předností. Kubát se nesnaží svými úvahami nabídnout univerzální lék na všechny „bolesti“ české politiky, ale – jak sám uvádí – „[a]mbicí tohoto textu

je vymezení obrysů nápravy českého parlamentarismu" (s. 11). Za tímto účelem je kniha rozdělena do dvou vzájemně velmi dobře provázaných částí. V první z nich autor shrnuje teoretické vymezení termínu demokratický režim (mimo jiné v protikladu k termínu politický systém) a jeho základních typů (parlamentní, prezidentský, poloprezidentský režim). Kapitola je psána srozumitelným jazykem, Kubát zde prokazuje svoji velmi dobrou orientaci v tématu. Pro politologa „profesionála“ sice nepřináší příliš nových informací, pro „poučeného laika“ (který by měl být dle autora nejběžnějším čtenářem knihy) však kniha přináší více než solidní uvedení do problematiky.

Ocenit je třeba přímočarost textu, kdy autor neztrácí čas zbytečně podrobným výkladem prezidentského systému, ale detailně se věnuje režimu poloprezidentskému a parlamentnímu, které jsou českému případu o poznání blíže, než takřka výlučně americký prezidentský model. Zvláštní pozornost je věnována (potenciálně) slabším místům jednotlivých typů režimů a především možnostem pro zefektivnění fungování režimu parlamentního (užitečné je v této souvislosti rozlišení akceschopnosti a stability vlády). Kubát v tomto kontextu zmiňuje dvě základní cesty: prezidencializaci a racionalizaci režimu.

Již z rozdílného prostoru, který je oběma „receptům“ na zlepšení parlamentního režimu věnován, je patrné, který způsob autor preferuje. Zatímco problematika prezidencializace režimu je představena spíše stručně na necelých třech stranách, racionalizaci (vztažená k posílení pozice vlády v čele s premiérem) je věnováno přibližně dvacet stran. Ostatně není to překvapující, neboť Kubát v tomto ohledu navazuje na své dřívější úvahy (viz např. *Politologický časopis* 2/2009). Stejně tak nepřekvapí opakované odvolávání se Kubáta – odborníka na polskou politiku – na (pozitivní) příklad Polska. Autorova argumentace je přitom přesvědčivá, beroucí v potaz nejen potenciál diskutovaných úprav, ale i jejich „průchodnost“ legislativním procesem, resp. přijatelnost pro klíčové politické aktéry.

Druhá část knihy, která je věnována českým realitám a konkrétním návrhům na úpravu některých aspektů politického režimu, začíná dle mého názoru – vzhledem k předcházející přímočarosti knihy – poněkud nesystematicky úvahou nad zařazením České republiky mezi konsensuální nebo majoritní demokracie (následně navazuje debata nad vhodností majoritní demokracie v České republice). Tyto pasáže příliš dobře ne navazují na teoretickou část knihy a poněkud vybočují z diskuse „nasměrované“ k racionalizaci českého parlamentního režimu. Kubát dále řeší otázku, zda je Česká republika parlamentním, nebo poloprezidentským režimem, přičemž se zcela jasně přiklání k první možnosti a odmítá úvahy o posunu k poloprezidencialismu. Kromě ústavního vymezení pozice nejvyšších státních orgánů (především prezidenta, vlády a parlamentu) se Kubát argumentačně opírá o oddělení termínů politický vliv a politická moc. Zatímco prezident může disponovat politickým vlivem (po zavedení přímé volby navíc možná i větším), politická moc je v rukou vlády. Uvedené rozlišení je dle mého názoru příliš striktní, kdy případný rostoucí vliv prezidenta mu může zprostředkovaně přinést politickou moc (tedy

může ovlivnit výkonná rozhodnutí vlády). Pozornost by si zasloužily i některé nikoli nevýznamné pravomoci, kterými prezident dle ústavy disponuje (především ty bez nutnosti kontrasignace) a také jednání ostatních aktérů (viz např. nedávný postoj premiéra Nečase k „povinnosti“ kontrasignovat rozhodnutí prezidenta Klause o vyhlášení amnestie a dobrovolné oslabení vlastní pozice). Nechci tím zpochybňovat tvrzení, že Česká republika je parlamentním režimem, jen se domnívám, že postavení prezidenta je (nebo může být) výrazně silnější, než vyplývá z Kubátovy argumentace.

To, co by mělo vyvolat pozornost stávajících i budoucích zákonodárců především (jak je ostatně i autorovo možná až příliš optimistické přání), jsou kapitoly 2.3 a 2.4 druhé části knihy, kde Kubát prezentuje konkrétní návrhy na reformu politického režimu v České republice, a to v duchu předchozí kapitoly vyzdvihující pozitivní stránky racionalizace parlamentního režimu. Jedním z kroků by dle Kubáta mělo být zavedení konstruktivního hlasování o vyslovení nedůvěry vládě (zasloužená kritika směřuje v této souvislosti k aktuálnímu vládnímu návrhu novelizace ústavy), pozměnění procesu vzniku vlády (inspirované polským příkladem), posílení pozice vlády a premiéra a změna jednacích řádů sněmovny zvýhodňující vládu (např. v legislativním procesu). Zvláštní pozornost je následně věnována „politickému rámci“ racionalizace režimu – jinými slovy řečeno, Kubát je zastáncem zjednodušení systému politických stran a omezení role antisystémových aktérů, a to pomocí reformy volebního systému buď změnou stávajícího systému poměrného zastoupení, nebo zavedením dvoukolového většinového systému. Navrhované změny lze hodnotit pozitivně, navíc se jedná – snad s výjimkou reformy volebního systému, která je dlouhodobě výbušným tématem – o reálně prosaditelné změny. Jedním dechem je nicméně třeba dodat, že by navrhované změny mohly sice posílit stabilitu vlád, nicméně mohou být nanejvýš předpokladem Kubátem tolik požadované akceschopnosti (která závisí spíše na politických či personálních než institucionálních faktorech). Kritika nesystematičnosti některých dosud realizovaných změn pak vrcholí úvahou nad zavedením přímé volby prezidenta, kdy se Kubát jednoznačně (s oporou v řadě výzkumů) staví na stranu odpůrců tohoto kroku.

Souhrnně řečeno, Kubátovu knihu stojí za to si přečíst. Není jen velmi solidním uvedením do problematiky politických režimů (a předností a nedostatků jejich jednotlivých typů), je zároveň fundovanou úvahou nad vybranými problémy současné české politiky, která vedle oprávněné kritiky nabízí i rozumné návrhy, které by mohly vést k méně problematickému fungování politického režimu v České republice.